

چگونه با جدیت و برنامه ریزی به اهداف متعالی و زندگی هدفمند و معنادار برسیم؟

چگونه با جدیت و برنامه ریزی، فانی بودن دنیا را به فرصتی برای رسیدن به کمال تبدیل کنیم؟

چرا با وجود آگاهی از گذر زمان و فانی بودن دنیا، آن‌گونه که شایسته است برای ساختن آینده‌ای ماندگار و رسیدن به کمال حقیقی برنامه‌ریزی نمی‌کنیم؟ این سؤال است که در عمق جان هر انسانی که دغدغه معنا دارد، تکرار می‌شود؛ اما حقیقت این است که بسیاری از ما در روزمرگی و غفلت، هدف اصلی خلقت یعنی شبیه شدن به سرچشمه کمال مطلق و بینهایت را از یاد برده‌ایم.

برخلاف دیدگاه‌های سکولار، در آموزه‌های اسلامی، انسان موجودی فراتر از نیازهای مادی و امیال دنیوی است. ما انسان‌ها به صورت فطری به دنبال معنا و هدف والاتری برای زندگی هستیم، هدفی که در سایه بندگی خدا و حرکت در مسیر او تعریف می‌شود. یافتن این معنا و تحقق آن نیازمند تلاش آگاهانه، برنامه‌ریزی مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و از همه مهمتر جدیت در عمل است. اگر بدون هدف مشخص و بدون توکل به خدا قدم در این راه بگذاریم، مانند کشتی سرگردانی خواهیم بود که هیچ‌گاه به ساحل مقصود نخواهد رسید.

جدیت و برنامه ریزی، نه فقط ابزاری برای موفقیت دنیوی، بلکه دو بال برای پرواز به سوی تعالی و کمال انسانی هستند. این دو، کلید گشایش درهای رحمت الهی و کسب رضایت او در هر زمینه‌ای از زندگی می‌باشند؛ خواه تحصیل باشد، خواه کار، روابط اجتماعی یا سلوک معنوی. بدون جدیت و برنامه ریزی مبتنی بر شریعت و آموزه‌های دینی، رسیدن به اهداف متعالی بسیار دشوار خواهد بود.

جدیت نیروی محرکه‌ای است که ما را به سمت تلاش و کوشش در راه رسیدن به اهدافمان سوق می‌دهد و برنامه‌ریزی، نقشه راهی است که ما را از سردرگمی و اتلاف وقت نجات می‌دهد.

متأسفانه بسیاری از ما در عمل به این دو اصل مهم کوتاهی می‌کنیم. تنبلی، اهمال‌کاری، ترس از شکست، دل‌بستگی به دنیا و غفلت از یاد خدا موانعی هستند که ما را از برنامه‌ریزی برای آینده‌ای روشن و تلاش و جدیت برای رسیدن به آن باز می‌دارند. شیطان هم با تمام قوا در تلاش است تا ما را از این مسیر بازدارد. او با وسوسه‌های گوناگون، ما را به سوی لذت‌های زودگذر دنیا می‌کشانند و از یاد آخرت غافل می‌کند.

نگاهی دقیق به زندگی پیامبران، اهل بیت (علیهم‌السلام) و اولیای الهی نشان می‌دهد که رمز موفقیت آن‌ها چیزی جز بندگی خالصانه خدا، جدیت در عمل به دستورات او و برنامه‌ریزی دقیق برای استفاده بهینه از عمر نبوده است. آن‌ها با عزمی راسخ و برنامه‌ای مدون، گام در مسیر رضایت الهی نهاده و با پشتکار و تلاش بی‌وقفه، به مقام قرب الهی رسیده‌اند. حالا سؤال اینجاست که چگونه می‌توان جدیت و برنامه‌ریزی را در زندگی خود نهادینه کرد و از مزایای بی‌شمار آن بهره‌مند شد؟ در این درس ابتدا به اهمیت این دو مورد در زندگی، از جنبه اخروی و ابدی، خواهیم پرداخت؛ سپس موانع جدیت و برنامه‌ریزی را شناسایی خواهیم کرد و در نهایت راهکارهایی برای مقابله با این موانع ارائه خواهیم داد.

چگونه با جدیت و برنامه‌ریزی، باور به آخرت را در زندگی عملی کنیم؟

چرا با وجود اذعان به فانی بودن دنیا و ضرورت آمادگی برای آخرت، بسیاری از ما در عمل کمتر برای آن برنامه‌ریزی می‌کنیم و جدیت به خرج می‌دهیم؟ این سؤال ذهن بسیاری از افراد را به خود مشغول کرده است. گویی یک ناهمخوانی اساسی بین باورهای ما و رفتارهایمان وجود دارد؛ باوری به آخرت داریم، اما سبک زندگی‌مان چیز دیگری را نشان می‌دهد.

در آموزه‌های اسلام، جدیت و برنامه‌ریزی صرفاً یک فضیلت اخلاقی نیست، بلکه ضرورتی حیاتی برای تولد به سوی آخرت است. این تولد، فرآیندی فعالانه و آگاهانه است که نیازمند تلاش، برنامه‌ریزی و جدیت در تمام ابعاد زندگی است.

جدیت و برنامه ریزی، بازتابی از معرفت واقعی انسان نسبت به جایگاه خود در هستی و هدف از خلقت است. اگر به این باور عمیق برسیم که زندگی دنیا، تنها یک ایستگاه موقت در مسیر سفری بی‌پایان به سوی خداوند و ابدیت است، آنگاه تمام تلاش خود را برای آماده‌سازی توشه‌ای مناسب برای این سفر به کار خواهیم بست. جدیت در این مسیر یعنی دوری از غفلت، توجه به وظایف الهی و تلاش برای کسب رضایت خداوند در تمام امور! برنامه‌ریزی هم به معنای تعیین اهداف مشخص، در نظر گرفتن منابع مناسب و پیگیری مستمر برای رسیدن به این اهداف است.

برای درک بهتر این مفهوم می‌توان به مثال جنین در رحم مادر اشاره کرد. جنین تمام تمرکز خود را صرف ساختن بدنی سالم و آماده برای تولد به دنیای جدید می‌کند. او با تبعیت از نظام و قوانین رحم، تمام تلاش خود را جهت آمادگی برای زندگی در دنیای بیرون به کار می‌گیرد. به همین ترتیب، انسان هم باید با تبعیت از قوانین الهی و با جدیت و برنامه ریزی، خود را برای تولد به سوی آخرت آماده کند. انسان باید به دنیا و امور دنیوی هم توجه داشته باشد، اما نباید اجازه دهد که این امور، او را از هدف اصلی‌اش که همان قرب به خداوند و کسب رضایت اوست، باز دارند.

نسبت زندگی در دنیا و آخرت، همان داستان رحم مادر و دنیای پس از تولد است. جنینی که در رحم مادر به‌درستی رشد نکند و برای تولد آماده نشود، در دنیای جدید با مشکلات بسیاری مواجه خواهد شد. به همین ترتیب، انسانی که در دنیا برای آخرت خود برنامه‌ریزی نکند و با جدیت به وظایف خود عمل ننماید، در آخرت با حسرت و پشیمانی روبه‌رو خواهد شد. این حسرت ناشی از عدم استفاده صحیح از فرصت‌های زندگی دنیا و عدم آماده‌سازی توشه‌ای مناسب برای سفر آخرت است.

متأسفانه بسیاری از افراد در تهیه فرش، مبل، اسباب زندگی و کسب مدرک تحصیلی، جدی‌تر از امور آخرتی و برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری برای زندگی جاودانه خود هستند؛ این در حالی است که ارزش زندگی دنیا در مقایسه با زندگی آخرت بسیار ناچیز است.^۱ اگر انسان به این باور برسد که زندگی دنیا زودگذر و زندگی آخرت

^۱ فَمَا مَتَاعُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ؛ سوره توبه، آیه ۳۸

واقعیتی ابدی است، آنگاه تمام تلاش خود را برای کسب رضایت خداوند و آماده‌سازی خود برای زندگی آخرت به کار خواهد بست.

موانع جدیت و برنامه ریزی در مسیر رشد معنوی

جدیت و برنامه ریزی، نه صرفاً به‌عنوان ابزاری برای موفقیت در دنیا، بلکه به‌عنوان دو رکن اساسی در مسیر تعالی روح و قرب به خداوند مطرح هستند. با این حال در مسیر رشد و برنامه‌ریزی برای فردایی بهتر، چه دنیوی و چه اخروی، انسان با موانعی روبرو می‌شود که می‌توانند او را از هدف اصلی‌اش منحرف کنند. این موانع را می‌توان به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم کرد. موانع درونی ریشه در نفس و اعماق وجود انسان دارند و ناشی از ضعف‌های نفسانی، عدم شناخت صحیح ارزش‌های الهی و غفلت از هدف اصلی خلقت هستند. موانع بیرونی ناشی از عوامل محیطی، فشارهای اجتماعی و الگوهای رفتاری ناسازگار با ارزش‌های الهی هستند. موانع جدیت و برنامه ریزی، چالش‌هایی جدی در مسیر تعالی و قرب الهی هستند؛ اما با شناخت این موانع و تلاش برای رفع آن‌ها می‌توان به اهداف بزرگی دست یافت. در ادامه به بررسی دقیق‌تر این موانع می‌پردازیم و راهکارهایی برای مقابله با آن‌ها ارائه می‌دهیم.

غفلت از آخرت و شیفتگی به دنیا

یکی از مهمترین موانع در مسیر جدیت و برنامه ریزی، غفلت از زندگی ابدی و دل‌بستگی افراطی به امور دنیوی است. غفلت در این زمینه به معنای فراموشی هدف اصلی خلقت و گم شدن در لذت‌ها و مشغله‌های فانی دنیا است. انسانی که غرق در جمع‌آوری ثروت، کسب شهرت و ارضای امیال مادی می‌شود، از یاد

آخرت و آمادگی برای آن باز می‌ماند. این غفلت نه تنها انرژی و توان فرد را صرف امور ناپایدار می‌کند، بلکه او را از سرمایه‌گذاری برای زندگی جاویدان هم محروم می‌سازد.

دنیا، مزرعه آخرت است؛ به این معنا که زندگی دنیوی فرصتی برای کشت بذر اعمال نیک و کسب آمادگی برای زندگی ابدی است. غفلت از این حقیقت باعث می‌شود که انسان فرصت بی‌نظیر رشد و تعالی را از دست بدهد. یادآوری دائمی مرگ و آخرت، تفکر درباره هدف خلقت، مطالعه زندگی اولیای الهی و تلاش برای کسب معرفت نسبت به خداوند می‌تواند انسان را از غفلت نجات دهد و او را به مسیر درست هدایت کند.

باورهای سطحی و عمیق نشدن در دین

باورهای سطحی و عدم تعمق در آموزه‌های دینی مانع دیگری در راه جدیت و برنامه ریزی است. بسیاری از افراد به ظاهر به دین پایبند هستند، اما در عمق وجود، شناخت و درک صحیحی از آن ندارند. این عدم شناخت مانع از درک ارزش واقعی تعالیم دینی می‌شود و انگیزه و جدیت لازم برای عمل به آن‌ها را از بین می‌برد. در نتیجه، این افراد به سادگی تحت تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی قرار می‌گیرند و از اصول و ارزش‌های دینی خود دست می‌کشند.

ایمان، امری قلبی و درونی است که به تعمق و تفکر نیاز دارد. ایمانی که ریشه در عمق جان نداشته باشد، به راحتی با تندبادهای شبهات و وسوسه‌ها از بین می‌رود. مطالعه عمیق قرآن و سیره اهل بیت (علیهم‌السلام)، شرکت در مجالس دینی و علمی، پرسش و پاسخ درباره مسائل اعتقادی و تلاش برای کسب معرفت یقینی نسبت به خداوند می‌تواند باورهای سطحی را به ایمانی عمیق و استوار تبدیل کند.

ترجیح منافع شخصی و لذت‌های آنی

ترجیح منافع شخصی و لذت‌های زودگذر بر مصالح اخروی یکی دیگر از موانع جدیت و برنامه ریزی است. انسان‌ها اغلب به دنبال کسب لذت‌های آنی و ارضای خواسته‌های نفسانی خود هستند و در این راه از ارزش‌های اخلاقی و معنوی غافل می‌شوند. این امر مانع از برنامه‌ریزی بلندمدت برای زندگی می‌شود و فرد را در بند لذت‌های زودگذر اسیر می‌کند. تزکیه نفس و غلبه بر خواسته‌های نفسانی از مهمترین عوامل سعادت و رستگاری است. انسانی که نتواند بر نفس خود مسلط شود، نمی‌تواند به اهداف بزرگ و متعالی دست یابد. تمرین صبر و استقامت، کنترل خواسته‌های نفسانی، یادآوری دائمی عواقب لذت‌های حرام و تلاش برای کسب فضایل اخلاقی می‌تواند انسان را از اسارت در بند نفس رها سازد و او را به سوی اهداف متعالی هدایت کند.

عدم توجه به اهمیت تخصص در علوم دینی؛ سطحی‌نگری در معرفت

متأسفانه در جوامع امروزی توجه به تخصص در علوم دینی و معارف الهی کم‌رنگ شده است. علی‌رغم اینکه در سایر زمینه‌های علمی، افراد برای کسب تخصص سال‌ها به تحصیل و تحقیق می‌پردازند، در زمینه دین و معارف الهی اغلب به اطلاعات سطحی و عمومی بسنده می‌شود. این امر مانع از شناخت عمیق و دقیق از دین می‌شود و در نتیجه، جدیت و برنامه ریزی لازم برای عمل به آن وجود نخواهد داشت. در دانشگاه‌های ما رشته‌ای با عنوان توحید یا شناخت اهل بیت (علیهم‌السلام) وجود ندارد، درحالی‌که برای شناخت اندیشمندان غربی مانند کانت، هگل و شکسپیر به راحتی مدرک دکتری اعطا می‌شود. این مسأله نشان‌دهنده نوعی بی‌توجهی به ارزش و اهمیت معارف الهی در نظام آموزشی و فرهنگی ماست. آموزه‌های دینی، علم را نور و جهل را ظلمت می‌دانند.^۲ کسب علم و معرفت، به‌ویژه در زمینه دین و معارف الهی، از مهمترین وظایف هر مسلمان است. این علم باید از طریق منابع معتبر و با استفاده از روش‌های

^۲ امام صادق علیه‌السلام: «الْعِلْمُ نُورٌ يَقْذِفُهُ اللَّهُ فِي قَلْبِ مَنْ يَشَاءُ؛ علم، نوری است که خداوند به قلب هرکس که بخواهد می‌افکند.» مصباح الشریعة المنسوب للإمام الصادق (ع)، ج ۱، ص ۱۶

صحیح کسب شود. حمایت از تحصیل و تحقیق در علوم دینی، تشویق به کسب تخصص در معارف الهی، ایجاد رشته‌های تخصصی در حوزه توحید، اخلاق و معنویت و تلاش برای ارتقای سطح دانش دینی جامعه، می‌تواند به رفع این مانع کمک کند.

راهکارهای عملی برای نهادینه کردن جدیت و برنامه ریزی

انسان، به‌عنوان خلیفه خدا در زمین، رسالت عظیمی بر دوش دارد. این امانت‌داری مستلزم تلاش، جدیت و برنامه ریزی دقیق است تا بتوان از فرصت محدود زندگی، در راستای کسب رضایت خداوند و حرکت به سوی کمال بهره برد.

نخستین گام در مسیر جدیت و برنامه ریزی، انتخاب اهداف متعالی است. به‌جای تمرکز صرف بر اهداف دنیوی، باید مقاصدی را برگزینیم که ما را به قرب الهی نزدیک‌تر می‌کنند. به عبارت دیگر، باید بیشترین هم و غم خود را معطوف به آمادگی برای وفات و تولد به برزخ نماییم، همان‌گونه که جنین در رحم مادر برای ورود سالم به دنیا آماده می‌شود.

برای این کار می‌توانیم لیستی از اهداف تهیه کنیم و در مقابل هرکدام بنویسیم که چگونه این هدف می‌تواند به رشد معنوی ما کمک کند. به‌عنوان نمونه، اگر هدف ما کسب درآمد بیشتر است، یادداشت کنیم که چگونه می‌توانیم از این درآمد در راستای کمک به نیازمندان و انجام امور خیر بهره ببریم یا اگر هدف ما یادگیری زبان عربی است، توجیه الهی آن می‌تواند فهم بهتر قرآن و معارف دینی و ارتباط مستقیم با کلام وحی باشد. متأسفانه بسیاری از مسلمانان به یادگیری زبان دین خود اهمیتی ندارند.

به‌عنوان راهکار بعدی، برنامه‌ریزی روزانه خود را با رویکرد ارتباط انسان و ابدیت تنظیم کنیم. همان‌طور که برای امور دنیوی جدیت داریم، برای امور اخروی هم دغدغه و برنامه داشته باشیم و تعادل بین این دو را در

برنامه‌ریزی خود رعایت کنیم. حضرت محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) می‌فرمایند: «برای دنیایت چنان کار کن که گویی تا ابد زنده خواهی ماند و برای آخرت چنان کار کن که گویی همین فردا می‌میری.»^۳

هر صبح پیش از آغاز کار می‌توان لیستی از وظایف آن روز را تهیه کرد و در آن، زمانی را به انجام فرایض دینی، تلاوت قرآن و فعالیت‌های معنوی اختصاص داد؛ برای مثال می‌توانیم در برنامه روزانه خود تلاوت یک صفحه از قرآن با تدبر در معنای آن، شرکت در نماز جماعت و انجام عمل مستحبی مانند صدقه دادن به نیازمندان را بگنجانیم.

جدیت در یادگیری و عمل به احکام الهی هم یکی دیگر از راهکارهای عملی نهادینه کردن برنامه‌ریزی و جدیت در زندگی است. برای نمونه می‌توان یک نقص یا ضعف را در عمل به احکام الهی در خود شناسایی کرده و برای رفع آن برنامه‌ریزی کنیم. مثلاً اگر در نمازهای خود تمرکز نداریم، برنامه‌ریزی کنیم که قبل از هر نماز چند دقیقه تمرکز کرده و سپس نماز را آغاز کنیم.

باید مراقب باشیم که در امور دنیوی جدی‌تر از امور اخروی نباشیم، چون این نوعی ساده‌لوحی و کم‌خردی است که متاع زودگذر دنیا را بر نعمت‌های جاودان آخرت ترجیح دهیم. برای رسیدن به این هدف می‌توان زمانی را به تفکر در مورد مرگ و آخرت اختصاص داد و به یاد داشت که دنیا فانی و آخرت باقی است.^۴ باید سعی کنیم دل‌بستگی خود را به دنیا کم نموده و به آخرت بیشتر توجه کنیم. تماشای مستندهایی در مورد زندگی پس از مرگ، مطالعه کتاب‌هایی در مورد معاد و قیامت و حضور در مراسم تشییع جنازه در این زمینه بسیار مؤثر هستند؛ چون دوستی دنیا، سرآغاز هر خطایی است.^۵

با رعایت این گام‌های عملی و دقیق و با الهام از آموزه‌های الهی می‌توانیم جدیت و برنامه‌ریزی را در زندگی خود نهادینه کنیم و به اهداف خود دست یابیم. باید این نکته را به یاد داشته باشیم که موفقیت نیازمند تلاش، صبر و استقامت است.

^۳ إعمل لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا، وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا؛ مجموعه ورام (تنبيه الخواطر و نزهة النواظر)، ج ۲، ص ۲۳۴
^۴ رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً تَفَكَّرَ فَاغْتَبَرَ وَاعْتَبَرَ فَأَبْصَرَ، فَكَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الدُّنْيَا عَنْ قَلِيلٍ لَمْ يَكُنْ وَكَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الْآخِرَةِ عَمَّا قَلِيلٍ لَمْ يَزَلْ، وَ كُلُّ مَخْدُودٍ مُنْقَضٍ وَ كُلُّ مُتَوَقِّعٍ آتٍ وَ كُلُّ آتٍ قَرِيبٌ دَانٍ؛ نهج البلاغه، خطبه ۱۰۳

^۵ امام صادق (علیه‌السلام): «رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ خُبُّ الدُّنْيَا.»؛ الكافي، ج ۱، ص ۲، ۳۱۵

در این درس، ابتدا با طرح این پرسش که چرا با وجود آگاهی از گذر زمان و فانی بودن دنیا، برای آخرت برنامه‌ریزی نمی‌کنیم، به بررسی مفهوم جدیت و برنامه‌ریزی از منظر دین اسلام پرداختیم. در ادامه، موانع درونی و بیرونی برنامه‌ریزی و جدیت را شناسایی کرده و راهکارهای عملی برای غلبه بر این موانع ارائه دادیم. اکنون از شما دعوت می‌کنیم تا نظرات و تجربیات خود را در این زمینه با ما به اشتراک بگذارید. شما چه موانعی را در مسیر جدیت و برنامه‌ریزی تجربه کرده‌اید؟ چه راهکارهایی را برای غلبه بر این موانع به کار برده‌اید؟ نظرات شما می‌تواند به دیگران کمک کند تا گام‌های استوارتری در این مسیر بردارند.

Mentazer Mentazer

Mentazer Mentazer

Mentazer Mentazer

Mentazer Mentazer